

לקוטי שיחות
PROJECT
LIKKUTEI
SICHOS

פענוח הערות ומראי-מקומות.

עקב חלק כד שיחה ב.

פרשתינו י, יז. ב' יהנה אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים וְאֵלֵינוּ הָאֱלֹהִים הָאֵל הַגָּדֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר לֹא-יִשָּׂא פָנִים וְלֹא יִקַּח שָׁחַד:

רש"י ד"ה לא ישא פנים. אם תפרקו עליו: **ולא יקח שחד.** לפיכך בממון:

שחד", ונהלא אתה נושא פנים לישראל, דכתיב: "ישא ה' פניו אליך"? אמר להם: וכי לא אשא פנים לישראל, שפתיי להם בתורה ונאכלת ושבעת וברכת את ה' אֱלֹהֵינוּ", והם מדקדקים [על] עצמם עד כזית ועד כביצה.

ר"ה יז עמוד ב. תא שמע: שאלה בלוריא הגיורת את רבן גמליאל, פתיב בתורתכם: "אשר לא ישא פנים", וכתיב: "ישא ה' פניו אליך"? נטפל לה רבי יוסי הפהן. אמר לה: אמשול לך משל, למה הדבר דומה — לאדם שנושה בתבירו מנה וקבע לו זמן בפני המלך, ונשבע לו בפני המלך, הגיע זמן ולא פרעו. בא לפני המלך, ואמר לו: עלבוני מחול לך, לך ופניס את תבירך. הקא נמי, כאן בעבירות שבין אדם למקום — כאן בעבירות שבין אדם לתבירו.

תוס' ד"ה אשר לא ישא פנים. פשטיה דקרא אפני אדם קאי שאין נושא פנים בשביל גדולתו ועושרו או באדם זקן ונשוא פנים כדכתיב (דברים כ"ח:ג') אשר לא ישא פנים לזקן אבל ישא ה' פניו אליך אפני שכינה קאי שיראה לך פנים שוחקות ולא פנים של כעס והא דלא

(1 פרשתינו י, יז. ב' יהנה אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים וְאֵלֵינוּ הָאֱלֹהִים הָאֵל הַגָּדֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר לֹא-יִשָּׂא פָנִים וְלֹא יִקַּח שָׁחַד:

רש"י ד"ה לא ישא פנים. אם תפרקו עליו: **ולא יקח שחד.** לפיכך בממון:

(2 דבק טוב. לא ישא פנים. ק"ל והלא כתיב ישא ה' פניו אליך, לכן פירש דזה קאי אם תפרוק עולו.

משכיל לדוד. לא ישא פנים אם וכו' היינו משום דק"ל מקרא שכתוב ישא ה' פניו אליך והיכי הכא כתיב לא ישא ומשני ע"פ פשוטו דהכא אם תפרקו עולו קאמר:

(3 נשא ו, כו. ישא יהנה ו פניו אליך וישם לך שלום:

רש"י ד"ה ישא ה' פניו אליך. יבבש כעסו:

(4 ברכות כ עמוד ב. דרש רב עירא, זמנין אמר לה משמיה דרבי אמי וזמנין אמר לה משמיה דרבי אסי: אמרו מלאכי השבת לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם, פתוב בתורתך "אשר לא ישא פנים וְלֹא יִקַּח

פריך הכא מדכתי' (איוב מ"ב:ט') וישא ה' את פני איוב וכתוב (שם) כי אם פניו אשא משום דהתם [חס] בשביל צדקו:

נדה ע עמוד ב. כתוב אחד אומר (דברים י) כי לא ישא פנים ולא יקח שוחד וכתוב אחד אומר (במדבר ו, כו) ישא ה' פניו אליך כאן קודם גזר דין כאן לאחר גזר דין.

תוס' ד"ה כתוב אחד אומר ישא ה' פניו אליך. לפי הפשט לא משמע שהקב"ה נושא את פניהם דלא כתיב ישא ה' פניך ומשמע שיפנה אליך להשלים לך שלום ובספרי נמי דריש שיסיר הקב"ה פנים של זעם מיהו הש"ס חשיב ליה כאילו כתיב פניך וטפי ה"ל להש"ס לאקשווי מהנה נשאתי פניך גם לדבר הזה דלוט (בראשית י"ט:כ"א) ומן וישא ה' פני איוב (איוב מ"ב:ט'):

בפאי נשא שם. כתוב אחד אומר "ישא ה' פניו אליך", וכתוב אחד אומר (דברים י יז): "אשר לא ישא פנים", כיצד יתקיימו שני כתובים הללו? כשישראל עושים רצונו של מקום "ישא ה' פניו אליך", וכשאינן עושים רצונו של מקום "אשר לא ישא פנים". דבר אחר: (ר"ה י"ח נדה ע') עד שלא נחתם גזר דין "ישא ה' פניו אליך", משנחתם גזר דין "אשר לא ישא פנים".

חדא"ג מהרש"א נדה שם. הב' כתוב אחד אומר כי לא ישא פנים וכתוב אחד אומר ישא ה' פניו וגו' וכתבו התוס' לפי הפשט לא משמע שהקב"ה נושא את פניהם כו' מיהו תלמודא חשיב ליה כאילו כתיב פניך וטפי ה"ל לאקשווי כו' עכ"ל ואני לא אבין מי הגיד להם דלא ישא פנים הוא פנים של אדם ועוד כיון דבאומות עולם אפילו קודם גזר דין אינו נושא כמ"ש לקמן התוספות היאך מיתרצן כלל הני קראי דלוט ודאיוב למ"ד דאיוב נמי כותי הוה וע"כ הנראה דודאי הקב"ה נושא פנים של אדם אפילו באומות העולם כדמוכחין קראי דלוט ודאיוב ולא ישא פנים ע"כ בפנים של מעלה קמייירי ובלאחר גזר דין כדמוקמינן ליה וכן ישא ה' פניו כפשטיה בפנים של מעלה ובקודם גזר דין בישראל כדאיתא בברכות וענין נשיאות פנים של מעלה מבואר בספרי ישא ה' פניו יהפוך ה' פניו אליך אינו דומה שואל מחבירו תוך פניו כשואל מהצדדים.

לקוטי תורה נשא כו עמוד א. כה תברכו את בני ישראל אמור להם יברכך ה' כו' יאר ה' כו' ישא ה' כו'. הנה ארז"ל (פ"ג דברכות ד"כ ע"ב) אמרו מה"ש

לפני הקב"ה כתיב בתורה אשר לא ישא פנים כו' ואתה נושא פנים לישראל דכתיב ישא ה' פניו אליך. אמר להם וכי לא אשא פנים לישראל שכתבתי להם בתורה ואכלת ושבעת וברכת את ה' אליך והם מדקדקים על עצמם עד כזית כו'. (וכ"ה ברבות נשא פ"א). וצריך להבין ענין זה שבשביל הדקדוק שמדקדקים עד כזית יש נשיאת פנים למעלה. וגם להבין המשך הברכות הללו דלכאורה אין להם סדר. אך הנה צריך להקדים ביאור ענין בהמ"ז ולמה צריכין שביעה מן התורה..... **אמנם** זהו אם אוכל כדי שביעה דייקא שאז לחם לבב אנוש יסעד שעל ידי הלחם יחיה חיי נפשו והחיות הכלולה בנפשו היא היא הנכללת בקדוש' בהתעלות הנפש והתכללותה בבחינת גילוי אור א"ס ב"ה השורה ומתגלה בחכמה כח מ"ה לפי שבהחיות ההוא יש ריבוי קדושה ממוצא פי ה' שהוא מקור החיים. (ועיין בזהר ע"פ ואכלת ושבעת בפ' ויגש דר"ז ע"ב. ובפ' תרומה דקנ"ג ע"ב ודף קנ"ב ב' ודקנ"ז א' ב' ועיין עוד בזהר פ' מקץ דף ר"ד א' ב' מענין ופי' שובע ודף קצ"ד א' ע"פ והנה מן היאור כו' ובפ' בהעלותך דק"נ ע"א גבי ונשבע לחם ונהיה טובים ובפ' הרמ"ז שם ובפרדס בעה"כ ערך רצון). אבל אם אינו אוכל כדי שביעה שלא לקחה הנפש רק חיות מועט אין כח בחיות זה שאין בו אלא מיעוט קדושה להתכלל בבחינת חכמה שמתגלה בנפש ולהתברר מנוגה ולהכלל ולהתאחד בקדושה אך ע"ז נאמר ישא ה' פניו. פי' ישא יגביה למעלה פניו היא בחי' גילוי ההשפעה שנק' בשם פנים ובחי' אחוריים היא ההשפעה שהיא בהסתר פנים כמאן דשדי בתר כתפוי דהיינו שיגביה למעלה מן ההשתלשלות בבחי' המגביהי לשבת המשפילי לראות בשמים ובארץ שמים וארץ רוחניות וגשמיות שוין לפניו ית' ועל שניהם הוא אומר המשפילי בשוה. והגבהה זו תהיה אליך כלומר שיומשך אליך בגילוי ההמשכה והשפעה מבחינה שלמעלה מן ההשתלשלות שהיא בחי' ישא ה' שעי"ז ילוקטו לאחד אחד כל ניצוצי החיות המפוזרים והנדחים אפי' אם יש בהם חיות קדושה כל שהוא מעט מזער ויוכללו ויתאחדו בקדושה עליונה מקור החיים והקדושה שבתחתונים (ועיין ברע"מ פ' פנחס דרמ"ד ב' מענין זה דישא ה' פניו כו' ודף רל"ח ב')

רא"ם. לא ישא פנים אם תפרקו עולו ולא יקח שוחד לפייסו בממון. מפני שמשו' פנים בכל מקום הוא לזכות את החייב או לוותר לו ענשו וכן המקח שוחד והש' ית' לא יטול בו לזכות את החייב רק לוותר העונה הוכרח לפרש אותו לוותר ענשו ואמר שאם תפרקו עולו לא ישא פניכם שפירושו לוותר ענשיכם גם לא יקח שוחד לפייסו

בממון שפירושו לוותר אנשיכם כמנהג לוקחי השוחד והוצרך הכתוב לומר שניהם מפני שהויתור פעם יהיה מחמת משוא פנים ופעם מחמת שוחד אבל מה שפי' ולא יקח שוחד לפייסו בממון לא ידעתי מה ממון נופל אצל הב"ה ולמה לא פי' ולא יקח שוחד המצוה במקום העברה שיוותר לו עונש העברה שעבר בעבור המצוה שעשה אלא יתן לו שכרו בעבור המצוה שעשה וענשו בעבור העבירה שעבר וצ"ע:

(5) גו"א. לפייסו בממון. הקשה הרא"ם, איך שייך אצל השם יתברך פיוס ממון. אבל אין זה קשיא, כי פשוטו כי אם אדם חוטא וירצה להביא קרבן, שהוא דורון אל השם יתברך, וזהו פיוס ממון, לא יתכפר בו, כי "זבח רשעים תועבה" (משלי כא, כז). או שיקדיש ממון לשמים, כדכתיב (שמות כה, ב) "ויקחו לי תרומה", זהו נתינת ממון לו שנותנים לו, בזה לא יתפייס:

דברי דוד. לפייסו בממון רבים. מקשים מה ממון שייך לגבי השי"ת הלא הארץ ומלוואו שלו היא. ויש מתרצים דקאי על ממון של מצוה שיוציא אדם לעשות אחר שחטא או שבחטא עצמו שעשה כגון גניבה או גזילה ירצה לעשות צדקה מן אותה העבירה, זה אין השי"ת מקבל כלל להיות לו כפרה עכור זה, אלא אין מצוה מכבה עבירה, אלא הקדוש ברוך הוא גובה כל אחד בפני עצמו מצוה בפני עצמה עבירה בפני עצמה. וזה עיקר:

שפתי חכמים. אם תפרקו עולו. מפני שמשוא פנים בכל מקום הוא לזכות את החייב או לוותר לו עונשו, וכן המקח שוחד, והשי"ת לא יפול בו לזכות את החייב רק לוותר עונשו, הוכרח לפרש לוותר. ואמר שאם תפרקו עולו לא ישא וכו', כלומר לוותר עונשיכם. גם לא יקח שוחד וכו', שפירושו לוותר עונשיכם כמנהג לוקחי שוחד. והכתוב הזכיר שניהם, מפני שהויתור יהי' פעם משום משוא פנים פעם מפני שוחד: כתב הרא"ם לא ידעתי מה ממון נופל אצל הקב"ה, ולמה לא פי' ולא יקח שוחד המצוה במקום עבירה שיוותר לו עונש העבירה שעבר בעבור המצוה שעשה, אלא יתן לו שכרו בעבור המצוה ויענוש בעבור העבירה שעבר, וצ"ע. עכ"ל:

משכיל לדוד. ולא יקח שוחד וכו' הק' הרא"ם ז"ל דמה ממון נופל אצל הקדוש ב"ה ולמה לא ביאר לא יקח שוחד המצוה בשביל העבירה והניח בצ"ע עיין שם. ונלע"ד דלא ביאר רבינו שחיד המצוה לפי שפשט הכתוב קרוב טפי לפרש בממון כמו בעלמא וענין הממון אפשר לומר שהוא ע"ד אם יתן איש את וכו' בזיבוזו לו אינ ר"ל

דאע"ג דאמרינן עץ חיים היא למחזיקים ללומדים לא נאמר אלא למחזיקים מ"מ היינו דוקא היכא דא"א לו ללמוד אבל כשאפשר לו ללמוד אינו יכול לפטור עצמו במה שמחזיק ידי לומדי תורה בלבד וזהו לא יקח שוחד:

(6) משלי כא, כז. זבח רשעים תועבה אף כִּי-בִזְמָה יִבְיָאֲנוּ:

(8) ויקרא א, ט. וקרבו וקרעו ירתץ בגדים והקטיר הפקן את-הפל' המזבחה עלה אשה ריס-ניחוּס ליהנה:

רש"י ד"ה נוחות. נחת רוח לפני, שצמתי ונעשה רצוני (שם):

(10) שמות כג, ח. ושחיד לא תקח פי' השחיד יענר פקחים ויסלף דברי צדיקים:

כתובות קה עמוד ב. תנו רבנן: "ושחיד לא תקח", אינו צריך לומר שחיד ממון, אלא אפילו שחיד דברים נמי אסור, מדלא פתיב "בצע לא תקח". היכי דמי שחיד דברים? פי' הא דשמואל הנה עבר במבוא, אתא ההוא גברא דהיב ליה זדיה, אמר ליה: מאי עבידתיה? אמר ליה: דינא אית לי. אמר ליה: פסילנא לך לדינא. אמרימר הנה יתיב וקא דאין דינא. פרח גרפא ארישיה, אתא ההוא גברא שקליה. אמר ליה: מאי עבידתיה? אמר ליה: דינא אית לי. אמר ליה: פסילנא לך לדינא. מר עוקבא הנה שדי רוקא קמיה, אתא ההוא גברא פסייה, אמר ליה: מאי עבידתיה? אמר ליה: דינא אית לי. אמר ליה: פסילנא לך לדינא. רבי ישמעאל ברבי יוסי הנה רגיל אריסיה דהנה מייתי ליה כל מעלי שבתא כנתא דפירי. יומא חד אייתי ליה בסמשה בשבתא. אמר ליה: מאי שנא האידנא? אמר ליה: דינא אית לי, ואמינא, אגב אורחי אייתי ליה למר. לא קביל מיניה. אמר ליה: פסילנא לך לדינא.

רש"י עה"ת ד"ה ושחיד לא תקח. אפילו לשפט אמת, וכל שכן כדי להטות את הדין, שגרי להטות את הדין נאמר כגר (דברים ט"ז) לא תטה משפט (כתובות ק"ה):

(11) תולדות כז, מ. על-סרךך תחלה ואת-אחיה תעבד והיה פאשר תליד ופרקת עלו מעל צנארה:

(12) נצבים כט, יח-כ. והיה בשמעו את-דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה-לי כי בשררות לפי אלה למען ספות הרנה את-הצמאה: לא-יאבה יהנה סלק לו כי אז יעשו אף-יהנה וקנאותו באיש שהוא ונרבה בו כל-האלה הכתובה בספר הגה ומתה יהנה את-שמו

מתחת השמים: והבדילו יהנה לרעה מכל שבטי ישראל
כל אלות הבגיות הבתובה בספר התורה הזה:

פרשנינו י, יב. ועתה ישראל מה יהנה אלהיך שאל
מעמד כי אם ליראה את יהנה אלהיך ללכת בכל דרכיו
ולא תבנה אתו ולעבד את יהנה אלהיך בכל לבבך ובכל
נפשך:

רש"י ד"ה ועתה ישראל. אף על פי שעשיתם כל זאת,
עודנו רחמי ורחמי עליכם, ומכל מה שחטאתם לפנינו
אינו שואל מכם כי אם ליראה וגו':

14 רמב"ן. ולא יקח שחד מיד אדם. ופרשו בשחד,
שואפלו חסיד גמור שיעבר עברה לא יקח ממנו מצנה
ממזותיו בשחד לכפר לו, אבל יענישהו על חטאיו ויגמל
לו ככל טובותיו.

ספרנו. ולא יקח שוחד. לא יסיר כלל מעונש העבירה
בשביל זכות מצוה שעשה החוטא כאמרם ז"ל שאין
מצוה מכבה עבירה. וכל זה יורה שלא תבטחו אם תחטאו
להנצל בשום זכות מן העונש כלל זולתי בתשובה
השלמה:

אבות פרק ד משנה כב. הוא הנה אומר, הילודים למות,
והמתים להחיות, והחיים לדון. לידע להודיע ולהנדע
שהוא אל, הוא היוצר, הוא הבורא, הוא המבין, הוא
הדן, הוא עד, הוא בעל דין, והוא עתיד לדון. ברוך הוא,
שאינו לפניו לא עולה, ולא שכיחה, ולא משוא פנים, ולא
מקח שחד, שהכל שלו. ודע שהכל לפי השבון. ואל
בטיחה יצרה שהשואל בית מנוס לה, שעל כרחק אמה
נוצר, ועל כרחק אמה בולד, ועל כרחק אמה סי, ועל
כרחק אמה מת, ועל כרחק אמה עתיד לתן דין וחספון
לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא:

פירוש המשניות להרמב"ם. ואמר ולא מקח שוחד הוא
כמו שאמר ג"כ בתורה אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד
ואין ענינו שלא יקח שחד להטות הדין כי זה מן השטות
שירחק מן הש"י מה שלא יצויר ואף לא ידומה כי איך
יצויר לו שחד ומה יהי השחד אבל ענינו מה שבארנו
שהוא לא יקח שחד הטובות כמו שיעשה אדם אלף טובות
ורעה אחת שלא ימחול הש"י מעבירה ההיא לרוב
טובותיו ויחסר לו מאלף טובותיו טובה אחת או יותר
אבל יענש על זאת הרעה האחת ויגמלהו על הטובות ההם
כולם וזהו ענין לא יקח שוחד והוא כמו לא ישא פנים
שיענש הגדול במעלות על דבר מועט כמו שנענש משה

רבינו ע"ה על חטא הכעס כמו שבארנו בפרקים
הקודמים וגמול עשו הרשע על כבוד אב ואם ונבוכדנצר
על כבוד הש"י כמו שהתבאר בסנהדרין וזהו ענין ולא
משוא פנים.

15 מסעי לה, לא. ולא תקחו כפר. לא יפטר במקומו (כתובות
ל"ז):

רש"י ד"ה ולא תקחו כפר. לא יפטר במקומו (כתובות
ל"ז):

16 משפטים כא, כט-ל. ואם שור נזח הוא מתמל
שלשם והועד בבועליו ולא ישמנו ויהמית איש או אשה
השור יסקל וגם-בועליו יומת: אם-כפר יושט עליו ונתן
פדן נפשו לכל אש-יושט עליו:

רש"י ד"ה ונתן פדן נפשו. דמי נזח דברי ר' ישמעאל,
ר' עקיבא אומר דמי מזיק (מכילתא):

17 מכות ב עמוד ב. ואין משלמין את הכופר – קסברי:
כופרא – כפרה, והני לאו בני כפרה נינהו. מאן תנא
כופרא כפרה? אמר רב חסדא: רבי ישמעאל בנו של רבי
יוחנן בן ברוקה היא, דתנא: "ונתן פדן נפשו" – דמי
ניזק. רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר:
דמי מזיק. מאי לאו בהא קא מיפלגי? דמר סבר: כופרא
ממונא, ומר סבר: כופרא כפרה? אמר רב פפא: לא,
דכולי עלמא כופרא כפרה, והכא בהא קא מיפלגי, מר
סבר: בדניזק שיימינו, ומר סבר: בדמזיק שיימינו. מאי
טעמיהו דרבנן? נאמר השתה למטה, ונאמר השתה
למעלה. מה להלן – בדניזק, אף כאן – בדניזק. ורבי
ישמעאל: "ונתן פדן נפשו" כתיב. ורבנן? אין, "פדיון
נפשו" כתיב, מיהו כי שיימינו, בדניזק שיימינו.

18 יתרו יח, יא. עתה ידעתי כי גדול יהנה מכל-
האלהים כי בדבר אשר ידו עליהם:

19 תניא פרק לו. ובזה יובן מה שהפליגו רבותינו-
זכרונם-לברכה במאד מאד במעלת הצדקה, ואמרו
ש"שקולה כנגד כל המצוות", ובכל תלמוד ירושלמי היא
נקראת בשם "מצוה" סתם, כי כף הנה הרגל השלשון
לקרוא צדקה בשם "מצוה" סתם, מפני שהיא עיקר
המצוות מעשיות, ועולה על כולנה, שכולן הן רק להעלות
נפש החיונית לה, שהיא היא המקיימת אותן, ומתלבשת
בהן ליכלל באור-אין-סוף ברוך-הוא המלובש בהן, ואין
לה מצוה שנפש החיונית מתלבשת בה כל כף כבמצוות
הצדקה, שכלל המצוות אין מתלבש בהן רק כח אחד

מִנְפֹשׁ הַחַיּוֹנִית בְּשִׁעַת מַעֲשֵׂה הַמִּצְוָה לְבַד, אֲכָל בִּצְדָקָה, שְׁאֵדָם נוֹתֵן מִיָּגִיעַ כִּפּוּי, הָרִי כָּל כֹּחַ נִפְשׁוֹ הַחַיּוֹנִית מְלוּבָשׁ בְּעִשְׂתִּית מְלֹאכֶתוֹ אוֹ עֶסֶק אַחֵר שֶׁנִּשְׁתַּכַּר בּוֹ מְעוֹת אֵלּוּ, וְכִשְׁנוֹתָנָו לִצְדָקָה – הָרִי כָּל נִפְשׁוֹ הַחַיּוֹנִית עוֹלָה לֵה'. וְגַם מִי שֶׁאֵינּוּ נִהְיָה מִיָּגִיעוֹ, מִכָּל מְקוֹם, הוֹאִיל וּבְמַעֲוֹת אֵלּוּ הָיָה יָכוֹל לִקְנוֹת סִי נִפְשׁוֹ הַחַיּוֹנִית – הָרִי נוֹתֵן סִי נִפְשׁוֹ לֵה'.

פרשתינו יא, ו. וְאֲשֶׁר עָשָׂה לְדָתָו וְלֶאֱבִירָם בְּנֵי אֱלִיָּאֵב בֶּן-רְאוּבֵן אֲשֶׁר פָּצְתָה הָאָרֶץ אֶת-פִּיהָ וַתִּבְלָעֵם וְאֶת-בְּתִיָּהֶם וְאֶת-אֶהֱלִיָּהֶם וְאֶת כָּל-הַיְּקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם בְּקָרֵב כָּל-יִשְׂרָאֵל:

רש"י ד"ה ואת כל היקום אשר ברגליהם. זֶה מְמוֹנֵו שֶׁל אֲדָם שֶׁמַּעֲמִידוֹ עַל רֶגְלָיו.

שמות ד, יט. וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בְּמִדְּבָר לֵאמֹר שָׁב מִצִּירִים כִּי-מָתוּ כָּל-הַתְּאֻנִּשִּׁים הַמִּבְקָשִׁים אֶת-נַפְשָׁם:

רש"י ד"ה כי מתו כל האנשים. מִי הֵם? דָּתָו וְאֶבִירָם; חַיִּים הָיוּ, אֲלָא שֶׁיָּרְדוּ מִנְּקֻסֵיהֶם וְהָעֲנִי חָשׁוּב כַּמָּת:

21) פסקי הסיודור – פרקי אבות. נוֹהֲגִין לֹמֵר פְּרָקִי אֲבוֹת פְּרָק אַחַד בְּכָל שַׁבַּת שֶׁבִּין פֶּסַח לְעֶצְרַת בְּמִקְחָה וְאֹמְרִים לִפְנֵיוּ מִשְׁנַת כָּל יִשְׂרָאֵל וְאֶחָד מִשְׁנַת רַבִּי תַנְיָא בֶּן עֲשָׂרָא וְיֵשׁ נוֹהֲגִין כֹּה כָּל שַׁבָּתוֹת הַקָּדִין:

רמ"א או"ח סימן רצב סי' ב. אומרים צדקתך ואם חל בו יום שאלו היה חול לא היו אומרים בו במנחה נפילת אפים אין אומרים צדקתך: הגה ונהגו שלא לקבוע מדרש בין מנחה למעריב (טור זוהר תרומה ע' רע"ט) אבל אומרים פרקי אבות בקיץ ושירי המעלות בחורף וכל מקום לפי מנהגו:

משה סי' תפו. תפו ונוהגין לומר פרקים מפסח עד ר"ה ובכל פעם מפעם מתחילין קודם הפרק משנת כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב כדי להפיס דעת עם הארץ כ"כ הכלבו. ומהר"ר משה אלמושניני"י כתב כי לכל פעולה שיפעל האדם ראוי להקדים אליה התכלית המכוון בה אשר הוא תחלת תכלית המחשבה. וזולת זה הוא פועל בטל. ומלבד זה אם ירצה האדם להנהיג לחבירו בדרך א' אם לא יודיעהו תחלה תכלית הדרך ההוא לא ילך בה בשמחה ובטוב לבב רק בדאגה ובעצבון בהיותו בלתי מצייר תכלית פעולתו. וצריך עוד לידע בתחלת הפעולה השלימה. קלות השגתה כי כפי קלות השגת התכלית תגדל שמחת הפועל אותה. וכפי שיעור וגודל השמחה יהיה הזריזות והתנועה אליו. על כן ראו מתקני קריאת המסכת הזאת להקדים התכלית וקלות

השגתו בעשיית הפעולות השלימות וקיום המוסרים המסודרים בכל פרק ופרק מהפרקים הנזכרים. והיא השגת החיים הנצחיים והם חיי עולם הבא ואמר שכל איש אשר בשם ישראל יכונה לא יהיה נמנע ממנו השגת העולם הבא וי"א כל ישראליש להם חלק לעוה"ב :

ספר המנהיג הלכות שבת סי' סד. ומנהג צרפת ופרובינצא לומר פרקי אבות במנחה אחר התפלה. יש מקומות שאומרים אותן מדברות לדברות, ממתן תורה ער ואתחנן. ויש מוישמע יתרו ער ואתחנן, ובצרפת רוב מקומות כל ימות הקיץ שהם ימים ארוכים והעם מתבטלים ממלאכתו, ומאן דבעי דליהוי חסיד לקיים מילי דברכות ואמרי לה במילי דאבות, ויש שנהגו כל ימות החורף :

ספר המנהיגים למהר"י טירנא מנהג של שבת עמוד ז. ואמרים פרקים בהגר ובפילין מפסח עד ראש השנה.

טור שם. ונוהגין באשכנז לומר פרקי אבות במנחה וכ"כ רב עמרם ובספרד אומרים אותם בשחרית.

22) ב"ק ל עמוד א. אָמַר רַב יְהוֹנָתָן: הָאֵי מָאן דְּבָעִי לְמַהֲגֵי חֲסִידָא – לְגַמֵּי מִילֵי דְנִזְיָקִין. רַבָּא אָמַר: מִילֵי דְאֲבוֹת. וְאָמַרִי לֵה: מִילֵי דְבְרָכּוֹת.

23) פירוש המשניות להרמב"ם. ראה הערה 14.

24) מדרש משלי פרק יא. ... לא יאמר אדם: הואיל ונתעסקתי בתורה תחילה, אלך ואתעסק מעכשיו בממון ונכסים, ואין יודע שאין מועילין לו כלום, שנאמר: (משלי יא ד): "לא יועיל הון ביום עברה". ומה יועיל לו? דברי תורה, שנמשלו בחיים, שנאמר: (משלי ה ו): "אורח חיים פן תפלס". "וצדקה תציל ממוות" - מדינה של גיהנם.

ספרי ברכה לג, ו. ד"א יחי ראובן במעשה יוסף ואל ימוח במעשה בלהה. ר' חנינא בן גמליאל אומר לעולם אין מחליפים לא זכות בחובה ולא חובה בזכות חוץ משל ראובן ומשל דוד שנא' ושמעי הולך בצלע ההר לעומתו הלך ויקלל ויסקל באבנים לעמתו ועפר בעפר ואעפ"כ הר לעומתו. שלמה בנה את בית המילוא סגר את עיר דוד אביו, וחכ"א אין מחליפים לעולם לא זכות בחובה ולא חובה בזכות אלא נותנים מתן שכר על המצות ועונשים על העבירות ומה ת"ל יחי ראובן ואל ימות שעשה ראובן תשובה.

שם האזינו לב, ד. ד"א הצור תמים פעלו כשירד משה מהר סיני באו כל ישראל אצלו ואמרו לו משה רבינו אמור למה היה מדת הדין למעל' אמר להם אני איני אומר לזכות את הזכאי ולחייב את החיי' אלא אפילו להחליף בדבר אל אמונה ואין עול.

25) לקוטי תורה בחוקותי מה עמוד ג. והנה השס"ה ל"ת הן להפריד את הרע אבל רמ"ח מ"ע הן הנק' אברין דמלכא כמו למשל אבר הוא כלי אשר בו נמשך חיות ממקור החיות אשר שורה במוח כן הוא כאן כי המצוה היא כלי לאורו ית' הנמשך מסתימא דכל סתימין למטה להשגת האדם השפל ואורו ית' המלוכב בה הוא הנק' יין מלכות רב כי המלך אין סוף לאורו ית' והוא כוונת המצוה שהוא להמשיך אורו ית' למטה ע"י כלי המצוה והתורה הלזו והוא לשון צוואת לשון חיבור.

תניא פרק כד. אָכַל בָּאֵמָת לְאִמָּתוֹ, אָפִילוּ עֲבִירָה קְלָה, הָרִי הָעוֹבְרָה עוֹבֵר עַל רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ־הוּא, וְהוּא בְּתַכְלִית הַפִּירּוּד מִיַּחְדּוֹ וְאַחֲדוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, יוֹתֵר מִסְטָרָא אֲחֶרָא וְקְלִיפָה הַנִּקְרָאת "אֱלֹהִים אֲחֵרִים" וְ"עֲבוּדָה זָרָה" מְמַלֵּשׁ, וְיוֹתֵר מִכָּל הַדְּבָרִים הַנִּשְׁפָּעִים מִמֶּנָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְשֵׁהם בְּהִמּוּת טְמֵאוֹת וְחַיּוֹת וְעוֹפּוֹת טְמֵאִים וְשִׁקְצִים וְרָמְשִׁים, וְכַמְּאֲמָר: "יִתּוּשׁ קִדְמָה", פִּירוּשׁ, דְּאֵף יִתּוּשׁ – וְשִׁמְכְנִים וְאֵינּוּ מוֹצִיא, וְשֵׁהִיא קְלִיפָה הַיּוֹתֵר תַּחְתּוֹנָה, וְרַחוּקָה מִבְּחִינַת הַקְּדוּשָׁה הַמְּשַׁפָּעַת בְּתַכְלִית הָרִיחּוּק – קוֹדֶמֶת לְאִישׁ הַחוּטָא, בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת וִירִידַת הַחַיּוֹת מִרְצוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ־הוּא, וְכָל שָׂכָן שָׁאֵר בְּעֲלֵי חַיִּים הַטְּמֵאִים, וְאִפִּילוּ חַיּוֹת רְעוּת, שְׂפּוֹלָם – אֵינָם מְשֻׁנִּים תַּפְקִידָם, וּפְקוּדוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ שְׁמֵרָה רַחוּם, וְ"אֶף־עַל־גַּב דָּאִיהוּ לֹא חֲזִי כוּ", וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב: "וּמִוִּרְאָאָם וְחִתָּם יִהְיֶה עַל כָּל חַיַּת הָאָרֶץ", וּכְפִירוּשׁ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָנוּם לְבָרְכָה, שֶׁ"אֵין חַיָּה רָעָה מוֹשְׁלַת בָּאָדָם אֶלָּא אִם כֵּן נִדְמָה לָּהּ כְּבִהְמָה"; וְהַצְדִּיקִים, שֶׁאֵין צֶלֶם אֱלֹהִים מִסְתַּלֵּק מֵעַל פְּנֵיהֶם – כָּל חַיּוֹת רְעוּת אֲתַפְּסִין קַמְיָהּ, כִּמּוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֶהָר גָּבִי דְנִיָּאל בְּגוֹב אֲרִיּוֹת. וְאִם כֵּן, הַחוּטָא וְעוֹבֵר רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ אָפִילוּ בְּעֲבִירָה קְלָה, בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה – הוּא בְּתַכְלִית הָרִיחּוּק מִקְדוּשָׁה הָעֲלִיּוֹנָה, וְשֵׁהִיא יַחֲדוֹ וְאַחֲדוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, יוֹתֵר מִכָּל בְּעֲלֵי חַיִּים הַטְּמֵאִים וְשִׁקְצִים וְרָמְשִׁים הַמְּשֻׁפָּעִים מִסְטָרָא אֲחֶרָא וְקְלִיפַת עֲבוּדָה זָרָה.

25* לקוטי שיחות חלק לד עמוד 59. וביותר תמוה: מצינו שהקב"ה אכן לוקח שוחד ושוחד מחיק רשעים יקח, ומבואר במדרש ומהו השוחד שהקב"ה נוטל מן הרשעים בעולם הזה תשובה ומעשים טובים, אמר

הקב"ה לישראל בני עד ששערי תשובה פתוחים עשו תשובה שאני נוטל שוחד בעוה"ז אבל משאני יושב בדין לעולם הבא איני נוטל שוחד שנאמר לא ישא פני כופר" - והיינו, שענין התשובה הוא בגדר לקיחת שוחד". והנה ע"פ המדרש הנ"ל מובן החידוש בכתוב דידן שה' אלקיכם .. לא יקח שוחד" – דאע"פ שמצינו ענין של נטילת שוחד אצל הקב"ה, ה"ז אך ורק בענין התשובה, אבל אין הקב"ה מקבל שום ענין אחר – גם ענינים של תומ"צ - כשוחד", וכמ"ש הרמב"ם (בפירוש המשנה שאין לפנינו כו' ולא מקח שוחד) וז"ל: לא יקח שוחד הטובות כמו שיעשה אדם אלף טובות ורעה אחת שלא ימחול הש"י מעבירה ההיא לרוב טובותיו ויחסר לו מאלף טובותיו טובה אחת או יותר אבל יענש על זאת הרעה האחת ויגמלהו על הטובות ההם כולם.

.... ולכן נ"ל להיפך, שהשוחד" שבתשובה הוא בזה שאין צורך בתשובה מעולה בשלימותה בשביל כפרה גמורה על החטא, אלא כל מעשה של תשובה פועל כפרה ומחילת העון, שנמחל לו לגמרי מה שעבר על מצות המלך כשעשה תשובה שלימה ואין מזכירין לו דבר וחצי דבר ביום הדין לענשו ע"ז ח"ץ בעוה"ב ונפטר לגמרי מן הדין בעוה"ב כלומר: מחיקת ועקירת העון לגמרי (עד שלא ישאר ממנו רושם כלל) ה"ה רק ע"י תשובה מאהבה, ולכן יש מקום מצד שורת הדין לומר, שכל זמן שלא הגיע למצב זה, לא נמחק עווננו, א"א שיתכפר לו עווננו לגמרי; וזהו החידוש שבשוחד דתשובה, שכיון שקיים האדם מצות התשובה ע"פ הלכות התורה, דהיינו שגמר בלב לעזוב החטא ושלא יעשהו עוד, עם הוידוי ובקשת מחילה נמחל עווננו לגמרי. ואעפ"כ אין נטילת שוחד זו היפך ציווי התורה ושוחד לא תקח" – כי זה שכפרת התשובה היא בגדר שוחד", היינו רק לגבי בני אדם, דאין לדיין אלא מה שענינו רואות, וכיון שאין כאן תשובה מעולה בשלימות, לכן הוי "הכפרה שוחד" (וזהו כוונת הכתוב ושוחד מחיק רשעים יקח"); אבל מצד הקב"ה, שרואה ללבב, ומכיר אמיתת הענין שבכל עשיית תשובה (ע"פ תורה) ישנו שינוי גברא (כדלקמן באורך), הרי בכוחה של תשובה לפעול שיומחל לו העון לגמרי (ולכן לאמיתתו אין זה בגדר שוחד)

..... ועפ"ז מובן זה שהתשובה היא שוחד", ואע"פ שכתוב לא יקח שוחד: שורת הדין נותנת, שמעשה התשובה ע"פ הלכה עוזבת החטא עם וידי ובקשת מחילה – מבלי שתהי' תשובה מעולה", ומכ"ש לא באופן של משנה מעשיו כולן לטובה", אינו מספיק שיומחל לו

עונו לגמרי – הן מצד החפצא דהעון, שעדיין נשאר רישומו (ולא נעקר לגמרי מכל וכל), והן מצד הגברא, שלא נשתנתה מציאותו (בגלוי) עד שאפשר לומר שאינו אותו האיש שעשה אותן המעשים" – ולכן הוי מחילת העון שוחד" (לגבי בני אדם); אבל לאמיתו של דבר (וכלפי הקב"ה) אינו שוחד" – כי כיון שע"י עזיבת החטא" נעשית נקודת ההתחדשות, שבי נקודה זו נכלל הכל [כמו נקודת וולד חדש, שבה כלולים כל פרטי האיברים כו'] – הרי מובן, ש(בכח" עכ"פ) הוא מציאות חדשה. ולכן, אע"פ שבנוגע להחפצא דהעון, א"א למחול לו עונו לגמרי עד שיעשה תשובה גדולה כ"כ שתעקור עונו מתחילתו – הרי מצד השינוי גברא הנפעל ע"י תשובה, כיון שנקודת ההתחדשות בהגברא כבר נעשית ע"י עשיית התשובה, הרי (כלפי שמיא גליא ש)הוא מציאות חדשה לגמרי (ואינו אלא מחוסר זמן עד שהנקודה תתפשט בכל עניני האדם"), ולכן נמחל לו לגמרי מה שעבר על מצות המלך כו' ונפטר לגמרי מן הדין בעוה"ב" – כי נתבטלה מציאותו של החוטא ואין כאן מי להעניש, כנ"ל. עיין שם.

(26) מדרש תהלים יז, ב. דבר אחר מלפניך משפטי יצא. אמר רבי לוי אמר לו הקב"ה על חנם עשיתי סנהדרין לך ודון לפניכם. אמר לו דוד רבונו של עולם כתבת בתורה (שמות כג ח) ושחד לא תקח. והן מתייראים ליקח שוחד ולדון אותי. אבל אתה שאתה נוטל שוחד מן הרשעים בעולם הזה תשובה ומעשים טובים ותפלה. מלפניך משפטי יצא. אמר הקב"ה לישראל בני עד ששערי תפלה פתוחים עשו תפלה ותשובה שאני נוטל שוחד בעולם הזה. אבל משאני יושב בדין לעולם הבא איני נוטל שוחד. שנאמר (משלי ו לה) לא ישא פני כל כפר ולא יאבה כי תרבה שחד. לפיכך אמר (תהלים טז יא) תודיעני אורח חיים. אלו עשרת ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים. מהו נעילות בימינך נצח זה הלולב כמי שנוטל (ונוטל) ונוצח ובא.

ילקוט שימוני מהלים רמז תר"ע. ד"א מלפניך משפטי יצא אמר רבי לוי אמר הקב"ה לדוד על חנם עשיתי סנהדרין לך ודון לפניכם, אמר ליה דוד רבש"ע כתבת בתורתך ושחד לא תקח והן מתייראין ליקח שוחד ולדון אותי, אבל אתה שאתה נוטל שחד שנאמר שחד מחיק רשע יקח, ומהו השחד שהקב"ה נוטל מן הרשעים בעולם הזה תשובה ומעשים טובים, אמר הקב"ה לישראל בני עד ששערי תשובה פתוחים עשו תשובה

שאני נוטל שחד בעוה"ז, אבל משאני יושב בדין לעולם הבא איני נוטל שחד שנאמר לא ישא פני כפר.

(28) יומא פו עמוד ב. אמר ריש לקיש: גדולה תשובה שדונות נעשות לו כשגגות, שנאמר: "שוכה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך", הא "עון" – מזיד הוא, וקא קרי ליה מקשול. איני?! והאמר ריש לקיש: גדולה תשובה שדונות נעשות לו כפניות, שנאמר: "ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם (תיה) יתיה!" לא קשיא: כאן מאהבה, כאן מיראה.

(30) תניא פרק ז. אף הסיות שבטפות זרע שייצאו ממנו לבטלה, אף שירדה ונקללה בשלש קליפות הטמאות – הרי זו עולה משם בתשובה נכונה, ובכונה עצומה בקריאת שמע-שעל-המטה, פנוע מהאר"י זכרונו לברכה, ומרומז בגמרא: "כל הקורא קריאת שמע על מטתו פאלו אותו חרב של שתי פיות כו", להרוג גופות החיצונים שנעשו לבוש לסיות שבטפות, ועולה הסיות מהם, פידוע ליודעי חן. ולכן לא הוזכר עון זרע לבטלה בתורה בכלל ביאות אסורות, אף שקמור מהן, וגדול עונו בקחינת הגדלות ורבוי הטומאה והקליפות שמוליד ומרבה במאד מאד בהוצאת זרע לבטלה, יותר מביאות אסורות. רק, שבביאות אסורות מוסיף כח וסיות בקליפה טמאה ביותר, עד שאינו יכול להעלות משם הסיות בתשובה, אלא אם כן יעשה תשובה מאהבה רבה כל כך, עד שדונות נעשו לו כפניות.

לקוטי שיחות חלק יז עמוד 186. אט דער חילוק צווישן תשובה – אז מאהבה און תשובה מיראה בכלל תשובה מאהבה איז הכוונה לשוב וכו', משא"כ תשובה מיראה איז פאראן – בפרט אין די אופני התשובה מאהבה גופא: דאס וואס דורך תשובה מאהבה ווערט נעקר עונו מתחלתו" איז נאך ניט דער תכלית השלימות אין תשובה מאהבה; תכלית השלימות אין תשובה מאהבה איז, ווען זדונות נעשות לו כזכיות", אז די זדונות" ווערן ניט בלויז נעקר", נאר זיי ווערן כזכיות". אין אהבה איז דאך דא כו"כ דרגות, ובכללות: בכל לבבך בכל נפשך בכל מאדך ובמילא ווערן אויך כו"כ דרגות אין דער תשובה וואס קומט על ידם. און וויבאלד אז די מעלה פון תשובה מאהבה איז דאס וואס זי קומט בכוונה כנ"ל, איז מובן אז שלימות הכוונה איז אין דעם העכערן אופן פון תשובה מאהבה, ביז אז מ'קען זאגן אז די כוונה פון דעם נידעריקן אופן ווען נעקר עונו מתחלתו" הייסט ניט קיין כוונה.

